



ਪੰਜਾਬੀ ਏਂਡ ਉਰ੍ਦੂ ਭਾਸ਼ਾ ਕੇ ਵਿਕਾਸ ਮੈਂਹਿਨਦੀ ਕਾ ਯੋਗਦਾਨ

ਡਾਕੀ. ਨੀਰੂ

ਅਸਿਸਟੈਨਟ ਪ੍ਰੋਫੇਸਰ, ਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਸਾਂਧ ਮਹਾਵਿਦਾਲਾਯ.



ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕਾ :

ਉਰ੍ਦੂ ਕੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕੇ ਸਾਥ ਮਾਮੂਲੀ ਸਮਾਨਤਾ ਹੈ। ਉਰ੍ਦੂ ਬੋਲਨੇ ਵਚਾਲੇ ਅਧਿਕਾਂਸ ਲੋਗ ਕੁਛ ਕਠਿਨਾਇਧੀਆਂ ਕੇ ਸਾਥ ਲਿਖਿਤ ਪੰਜਾਬੀ ਸਮੱਝ ਸਕਤੇ ਹਨ ਜੇਕਿਨ ਲਿਖਿਤ ਲਿਪਿ ਕੋ ਸਮਝਨਾ ਸੁਣਿਕਲ ਹੋਗਾ। ਪੰਜਾਬੀ ਜੋ ਸ਼ਾਹਮੁਖੀ ਔਰ ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿਪਿ ਮੈਂ ਆਤੀ ਹੈ, ਇੱਕ ਇੰਡੋ ਆਰਧਨ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ। ਯਹ ਭਾਸ਼ਾ ਸੁਖਾ ਰੂਪ ਸੇ ਭਾਰਤ ਕੇ ਉਤਰ ਪਾਂਚਿਮ ਭਾਗਾਂ ਔਰ ਪਾਕਿਸ਼ਤਾਨ ਕੇ ਕੁਛ ਕ्षੇਤਰਾਂ ਮੈਂ ਬੋਲੀ ਜਾਤੀ ਹੈ। ਯਹ ਪਾਕਿਸ਼ਤਾਨ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਾਂਤ ਮੈਂ ਬੋਲੀ ਜਾਨੇ ਵਾਲੀ ਦੂਸਰੀ ਸਬਸੇ ਬੜੀ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਕੋ ਲਿਖਨੇ ਕੇ ਲਿਏ ਵਿਭਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਲਿਪਿ ਕਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਿਯਾ ਜਾਤਾ ਹੈ। ਸ਼ਾਹਮੁਖੀ ਔਰ ਨਸ਼ਾਲਿਕ ਲਿਪਿ ਕਾ ਵਾਪਕ ਰੂਪ ਸੇ ਉਪਯੋਗ ਕਿਯਾ ਜਾਤਾ ਹੈ। ਉਰ੍ਦੂ ਸ਼ਬਦ ਕਾ ਅਰਥ ਤੁਰ੍ਕੀ ਮੈਂ 'ਸੇਨਾ' ਹੈ। ਉਰ੍ਦੂ ਇੰਡੋ ਆਰਧਨ ਪਰਿਵਾਰ ਕੀ ਭਾਸ਼ਾ ਮਾਨੀ ਜਾਤੀ ਹੈ ਜਿਸਕਾ ਸੂਲ ਭਾਰਤ ਮੈਂ ਹੈ। ਉਰ੍ਦੂ ਕੇ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਐਸਾ ਮਾਨਾ ਜਾਤਾ ਹੈ ਕਿ ਯਹ ਨਿੱਦ ਦਿਲੀ ਔਰ ਉਸਕੇ ਆਸ-ਪਾਸ ਕੇ ਇਲਾਕਾਂ ਮੈਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਵੇਂ ਥੀ। ਯਹ ਸੁਖਾ ਰੂਪ ਸੇ ਸੇਨ੍ਯ ਸ਼ਿਵਿਰਾਂ ਮੈਂ ਵਿਕਸਿਤ ਹੁੰਵੇਂ ਥੀ। ਉਰ੍ਦੂ ਵਰਣਮਾਲਾ ਨਸ਼ਾਲਿਕ ਲਿਪਿ ਪਰ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ।

ਉਰ੍ਦੂ ਭਾਸ਼ਾ ਕੇ ਵਿਕਾਸ ਮਧਾ ਯੁਗ ਮੈਂ ਉਤਰੀ ਭਾਰਤ ਕੇ ਉਸ ਕਾਨੂੰਨ ਮੈਂ ਹੁਆ ਜਿਸਮੈਂ ਆਜ ਪਾਂਚਿਮੀ ਉਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਦਿਲੀ ਔਰ ਪੂਰੀ ਪੰਜਾਬ ਸਮਿਲਿਤ ਹਨ। ਇਸਕਾ ਆਧਾਰ ਉਸ ਪ੍ਰਾਕੂਤ ਔਰ ਅਪਬ੍ਰੰਸ਼ ਪਰ ਥਾ ਜਿਸੇ ਥੌਰਸੇਨੀ ਕਹਤੇ ਥੇ ਔਰ ਜਿਸਮੈਂ ਖੜੀ ਬੋਲੀ, ਬ੍ਰਜਭਾਸ਼ਾ, ਹਾਰਿਯਾਣਾਈ ਔਰ ਪੰਜਾਬੀ ਆਦਿ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਚਾ ਥਾ। ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਕੇ ਭਾਰਤ ਮੈਂ ਆਨੇ ਔਰ ਪੰਜਾਬ ਤਥਾ ਦਿਲੀ ਮੈਂ ਬਸ ਜਾਨੇ ਕੇ ਕਾਰਣ ਇਸ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਕੀ ਬੋਲਚਾਲ ਕੀ ਭਾਸ਼ਾ ਮੈਂ ਫਾਰਸੀ ਔਰ ਅਰਬੀ ਸ਼ਬਦ ਭੀ ਸਮਿਲਿਤ ਹੋਨੇ ਲਗੇ ਔਰ ਥੀਰੇ-ਥੀਰੇ ਉਸਨੇ ਇੱਕ ਪ੃ਥਕ ਰੂਪ ਧਾਰਣ ਕਰ ਲਿਆ। ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਕੋ ਰਾਜਿ ਔਰ ਸ਼ਾਸਨ ਸਥਾਪਿਤ ਹੋ ਜਾਨੇ ਕੇ ਕਾਰਣ ਐਸਾ ਹੋਨਾ ਸ਼ਵਾਭਾਵਿਕ ਭੀ ਥਾ ਕਿ ਉਨਕੇ ਧਰਮ, ਨੀਤਿ, ਰਹਨ-ਸਹਨ, ਆਚਾਰ-ਵਿਚਾਰ ਕਾ ਰੰਗ ਉਸ ਭਾਸ਼ਾ ਮੈਂ ਝਲਕਨੇ ਲਗੇ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਸਕੇ ਵਿਕਾਸ ਮੈਂ ਕੁਛ ਐਸੇ ਪ੍ਰਵ੃ਤਿਆਂ ਸਮਿਲਿਤ ਹੋ ਗਿਆ ਜਿਨਕੀ ਆਵਥਕਤਾ ਉਸ ਸਮਝ ਕੀ ਦੂਸਰੀ ਭਾਰਤੀਯ ਭਾਸ਼ਾਓਂ ਕੋ ਨਹੀਂ ਥੀ। ਪਾਂਚਿਮੀ ਉਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਔਰ ਦਿਲੀ ਮੈਂ ਬੋਲਚਾਲ ਮੈਂ ਖੜੀ ਬੋਲੀ ਕਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੋਤਾ ਥਾ। ਉਸੀ ਕੇ ਆਧਾਰ ਪਰ ਬਾਦ ਮੈਂ ਉਰ੍ਦੂ ਕਾ ਸਾਹਿਤਿਕ ਰੂਪ ਨਿਰੰਤਰਿਤ ਹੁਆ ਇਸਮੈਂ ਕਾਫੀ ਸਮਝ ਲਗਾ, ਅਤ: ਦੇਸ਼ ਕੇ ਕਈ ਭਾਗਾਂ ਮੈਂ ਥੋੜ੍ਹੇ-ਥੋੜ੍ਹੇ ਅੰਤਰ ਕੇ ਸਾਥ ਇਸ ਭਾਸ਼ਾ ਕੇ ਵਿਕਾਸ ਅਪਨੇ-ਅਪਨੇ ਢੰਗ ਸੇ ਹੁਆ। ਉਰ੍ਦੂ ਕਾ ਸੂਲ ਆਧਾਰ ਤੋ ਖੜੀ ਬੋਲੀ ਹੀ ਹੈ ਕਿਨ੍ਹੁੰ ਦੂਸਰੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਕੀ ਬੋਲਿਆਂ ਕੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਉਸ ਪਰ ਪਡਤਾ ਰਹਾ। ਐਸਾ ਹੋਨਾ ਹੀ ਚਾਹਿਏ ਥਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਆਰੰਭ ਮੈਂ ਇਸਕੋ ਬੋਲਨੇ ਵਾਲੀ ਯਾ ਤੋ ਬਾਜਾਰ ਕੀ ਜਨਤਾ ਥੀ ਅਥਵਾ ਵੇ ਸੂਫੀ-ਫਕੀਰ ਜੋ ਦੇਸ਼ ਕੇ ਵਿਭਿੰਨ ਭਾਗਾਂ ਮੈਂ ਘੂਮ-ਘੂਮ ਕਰ ਅਪਨੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਕਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਤੇ ਥੇ।

ਇਸ ਭਾਸ਼ਾ ਕੇ ਲਿਏ ਕਈ ਨਾਮਾਂ ਕੀ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁਆ ਹੈ। ਅਮੀਰ ਖੁਸਰੋ ਨੇ ਉਸਕੋ 'ਹਿੰਦੀ', 'ਹਿੰਦਵੀ' ਅਥਵਾ 'ਜ਼ਬਾਨੇ ਦੇਹਲੀ' ਕਹਾ ਥਾ, ਦਕਖਿਣ ਮੈਂ ਪਹੁੰਚੀ ਤੋ 'ਦਕਿਨੀ' ਯਾ 'ਦਕਿਖਨੀ' ਕਹਲਾਈ। ਗੁਜਰਾਤ ਮੈਂ 'ਗੁਜਰੀ' (ਗੁਜਰਾਤੀ ਉਰ੍ਦੂ) ਕਹੀ ਗਿਆ, ਦਕਖਿਣ ਕੇ ਕੁਛ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਉਸੇ 'ਜ਼ਬਾਨੇ-ਅਹਲੇ-ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ' (ਉਤਰੀ ਭਾਰਤ ਕੇ ਲੋਗਾਂ ਕੀ ਭਾਸ਼ਾ) ਭੀ ਕਹਾ। ਜਬ ਕਵਿਤਾ ਔਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਤਾ ਗਜ਼ਲ ਕੇ ਲਿਏ ਇਸ ਭਾਸ਼ਾ ਕੀ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੋਨੇ ਲਗਾ ਤੋ ਇਸੇ 'ਰੇਖਤਾ' (ਮਿਲੀ-ਜੁਲੀ ਬੋਲੀ) ਕਾ ਗਿਆ। ਵਾਦ ਮੈਂ ਇਸੀ ਕੀ 'ਜ਼ਬਾਨੇ ਉਰ੍ਦੂ', 'ਉਰ੍ਦੂ-ਏ-ਸੂਅਲਾ' ਯਾ ਕੇਵਲ 'ਉਰ੍ਦੂ' ਕਹਾ ਜਾਨੇ ਲਗਾ। ਧੂਰੀਪੀਧ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਇਸੇ ਸਾਧਾਰਣਤ: 'ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ' ਕਹਾ ਹੈ। ਕੁਛ ਅੰਗ੍ਰੇਜ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਇਸਕੋ "ਸੂਸ" ਕੀ ਨਾਮ ਸੇ ਭੀ ਸ਼ਬਦੀਗਤ ਕਿਯਾ ਹੈ। ਇਨ ਕਈ ਨਾਮਾਂ ਸੇ ਇਸ ਭਾਸ਼ਾ ਕੇ ਐਤਿਹਾਸਿਕ ਵਿਕਾਸ ਪਰ ਭੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਡਤਾ ਹੈ।

ਹਿੰਦੀ ਕੀ ਆਧੁਨਿਕ ਸਾਹਿਤਿਕ ਰਚਨਾ ਖੜੀ ਬੋਲੀ ਮੈਂ ਹੁੰਵੇਂ ਹੈ। ਖੜੀ ਬੋਲੀ ਹਿੰਦੀ ਮੈਂ ਅਰਬੀ-ਫਾਰਸੀ ਕੇ ਮੇਲ ਸੇ ਜੋ ਭਾਸ਼ਾ ਬਨੀ ਵਹ ਉਰ੍ਦੂ ਕਹਲਾਈ। ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਉਰ੍ਦੂ ਕੀ ਪ੍ਰਯੋਗ ਛਾਵਨੀ, ਸ਼ਾਹੀ ਲਕਖ ਔਰ ਕਿਲੇ ਕੇ ਅਰਥ ਮੈਂ ਕਿਯਾ ਹੈ। ਇਨ ਸਥਾਨਾਂ ਮੈਂ ਬੋਲੀ ਜਾਨੇ ਵਾਲੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਭਾਸ਼ਾ 'ਉਰ੍ਦੂ' ਕੀ ਜਾਵਨ ਹੁੰਵੇਂ। ਪਹਲੇ-ਪਹਲੇ ਬੋਲਚਾਲ ਕੇ ਲਿਏ ਦਿਲੀ ਕੇ ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਮੁਸਲਮਾਨ ਜੋ ਭਾਸ਼ਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੈਂ ਲਾਤੇ ਥੇ ਵਹ ਹਿੰਦੀ ਹੀ ਥੀ। ਚੌਦਹੀਂ ਸਦੀ ਮੈਂ ਸੁਹਮਮਦ ਤੁਗਲਕ ਜਬ ਅਪਨੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਿਲੀ ਸੇ ਦੇਵਗਿਰੀ ਲੇ ਗਿਆ ਤਥਵ ਵਹੋਂ ਜਾਨੇ ਵਾਲੇ ਪਛਾਂ

के मुसलमान अपनी सामान्य बोलचाल की भाषा भी अपने साथ लेते गए। प्रायः पंद्रहवीं शताब्दी में बीजापुर, गोलकुंडा आदि मुसलमानी राज्यों में साहित्य के स्तर पर इस भाषा की प्रतिष्ठा हुई। उस समय उत्तर भारत के मुसलमान राज्य में साहित्यिक भाषा फारसी थी। दक्षिण भारत में तेलुगु आदि द्रविड़ भाषा भाषियों के बीच उत्तर भारत की इस आर्य भाषा को फारसी लिपि में लिखा जाता था। इस दखिनी भाषा को उर्दू के विकास उर्दू कहते हैं। शुरू में दखिनी भाषा बोलचाल की खड़ी बोली के बहुत निकट थी। इसमें हिन्दी और संस्कृत के शब्दों का बहुत प्रयोग होता था। छंद भी अधिकतर हिन्दी के ही होते थे। पर सोलहवीं सदी से बीजापुर, गोलकुंडा आदि राज्यों के दरबारियों द्वारा दखिनी में अरबी फारसी का प्रचलन धीरे-धीरे बढ़ने लगा। फिर भी अठाहवीं शताब्दी के आरंभ तक इसका रूप प्रधानतया हिन्दी या भारतीय ही रहा।

सन् 1700 के आस-पास दखिनी के प्रसिद्ध कवि शक्स वलीउल्ला 'वली' दिल्ली आए। यहां आने पर शुरू में तो वली ने अपनी काव्य भाषा दखिनी ही ही रखी, भारतीय वातावरण के निकट थी। पर बाद में उनकी रचनाओं पर अरबी-फारसी की परंपरा प्रवर्तित हुई। आरंभ की दखिनी में फारसी प्रभाव कम मिलता है। दिल्ली की परवर्ती उर्दू पर फारसी शब्दावली और विदेशी वातावरण का गहरा रंग चढ़ता गया। हिन्दी के शब्द ढूँढ़ कर निकाल फेंके गए और उनकी जगह अरबी-फारसी के शब्द बैठाए गए। मुगल साम्राज्य के पतन काल में जब लखनऊ उर्दू का दूसरा केन्द्र हुआ हुआ होता तो उसका हिंदीपन और भी सतर्कता से दूर किया। अब वह अपने मूल हिन्दी रूप से बहुत भिन्न हो गई।

भाषा की दृष्टि से उर्दू के विकास में पंजाबी का प्रभाव सबसे पहले दिखाई पड़ता है क्योंकि जब 15वीं और 16वीं सदी में इसका प्रयोग दक्षिण के कवि और लेखक साहित्यिक रचनाओं के लिए करने लगे तो उसमें पंजाबीपन पर्याप्त मात्रा में पाया जाता था।

17वीं और 18वीं शताब्दी में ब्रजभाषा का गहरा प्रभाव उर्दू पर पड़ा और बड़े-विद्वान कविता में ग्वालियरी भाषा को अधिक शुद्ध मानने लगे। मुहम्मद हुसैन आजाद के अनुसार उर्दू की उत्पत्ति ब्रज भाषा से हुई है। 'आबे हयात' में वे लिखते हैं कि "हमारी जगन ब्रजभाषा से निकली है।" हिन्दी और उर्दू के एक मिले जुले रूप को हिंदुस्तानी कहा गया है। भारत में अंग्रेज शासकों की कूटनीति के फलस्वरूप हिन्दी और उर्दू एक दूसरे से दूर होती गई। एक की संस्कृतनिस्ता बढ़ती गई और दूसरी का फारसीपन। लिपिभेद तो था ही, सांस्कृतिक वातावरण की दृष्टि से भी दोनों का पार्धक्य बढ़ता गया। ऐसी स्थिति में अंग्रेजों ने एक ऐसी मिश्रित भाषा को हिंदुस्तानी नाम दिया जिसमें अरबी, फारसी या संस्कृत के कठिन शब्द न प्रयुक्त हों तथा जो साधारणतया जनता के लिए सहजबोध्य हो। आगे चलकर देश के राजनयिकों ने भी इस तरह की भाषा को मान्यता देने की कोशिश की और कहा कि इसे फारसी और नागरी दोनों लिपियों में लिखा जा सकता है। पर यह कृत्रिम प्रयास अंततोगत्वा विफल हुआ। इस तरह की भाषा का ज्यादा झुकाव उर्दू की ओर ही था।

व्याकरणिक रूप से उर्दू और हिन्दी में लगभग शत-प्रतिशत समानता है। केवल कुछ विशेष क्षेत्रों में शब्दावली के स्रोत में अंतर होता है। कुछ विशेष ध्वनियां उर्दू में अरबी और फारसी से ली गई हैं और इसी प्रकार फारसी और अरबी की कुछ विशेष व्याकरण संरचना भी प्रयोग की जाती है। अतः उर्दू को हिन्दी की एक विशेष शैली माना जा सकता है। उर्दू व पंजाबी तीनों ही भाषाएँ आपस में मिली जुली हैं। बहुत से ऐसे शब्द हैं जो इन सभी भाषाओं में समान रूप से प्रयुक्त होते हैं। यथा—अम्ल, अखबार, अगर, नाइंसाफी, गुलजार, गुलदस्ता, नाप, साहिब, अफसाना इत्यादि।

कवियों ने भी इन तीनों भाषाओं में कोई भेद नहीं किया है। हिन्दी के मध्यकाल में जितने संत कवि हैं उनके यहां खुले तौर पर उर्दू व पंजाबी की शब्दाक मिलती है। यहां तक कि तुलसीदास भी अपने आराध्य को 'गरीब नवाज' कहते हैं संतो के यहां 'दीनबन्धु' शब्द धड़ल्ले से प्रयुक्त हुआ है। हिन्दी साहित्य के मध्यकाल के कवि अरबी-फारसी शैली से इतना प्रभावित थे कि अपने वेदों में अपने नाम का प्रयोग करने लगे थे। हिन्दी में किसी भी कवि द्वारा कविता में अपना नाम लिखने की कोई परंपरा नहीं नहीं है। ये परंपरा अरबी फारसी से हिन्दी में आई और इसका पालन पंजाबी में भी वदस्तूर जारी है। यथा—

1. कबीरा खड़ा बाजार में, मांगे सबकी खैर।
ना काहू से दोस्ती, ना काहू से बैर।।
2. बुल्ला की जाना मैं कौन।
3. सूरस्याम-छवि पर मन अटकये उन सब सोभा लीन्ही।
4. आदी सचु जुगदि सचु।।
है भी सचु नानक होसी भी सचु।।
5. करो लाख तुम मातम—ए—नौजवानी।
पर मीर अब नहीं आएगा वो ज़माना।।

ਧੂਸਰੇ ਕੇ ਯਹਾਂ ਆਵਾਜਾਹੀ ਕੇ ਕਾਰਣ ਭਾਸ਼ਾ ਕੇ ਸਾਥ-ਸਾਥ ਇਨਕੀ ਸਾਂਝਕਤਿਆਂ ਕਾ ਭੀ ਵਿਸ਼ਤਾਰ ਹੁਆ ਹੈ। ਜਬ ਹਮ ਕਿਸੀ ਭਾਸ਼ਾ ਕਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਤੇ ਹੈਂ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਉਸਕੇ ਸ਼ਬਦ ਹੀ ਹਮਾਰੇ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਆਤੇ ਵਲਿਕ ਵਹ ਉਪਨੇ ਸਾਥ ਅਪਨੀ ਪਰਿਪਰਾ ਵ ਸਾਂਝਕਤਿ ਭੀ ਲਾਤੀ ਹੈ। ਭਾਰਤੀਯ ਸਾਂਝਕਤਿ ਕੇ ਨਿਰਮਾਣ ਮੈਂ ਇਨ ਭਾਸ਼ਾਓਂ ਕਾ ਅਹਮ ਯੋਗਦਾਨ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਔਰ ਉਰਦੂ ਮੈਂ ਜਿਤਨੇ ਸੂਫੀ ਸਾਂਝ ਹਨ ਉਨਕੀ ਰਚਨਾਏਂ ਕਮਾਵੇਸ਼ ਏਕ ਜੈਸੀ ਹੈ। ਜੈਂਸੇ ਬਾਵਾ ਫਰੀਦ, ਬੁਲਲੇਸ਼ਾਹ ਇਤਿਹਾਸਿਕ। ਇਨਕੇ ਗੀਤ ਯਾ ਕਵਿਤਾਏਂ ਪੰਜਾਬੀ ਵ ਉਰਦੂ ਦੋਨੋਂ ਮੈਂ ਹੀ ਸਮਾਨ ਰੂਪ ਦੇ ਸ਼ੀਕ੍ਰੂਟ ਹੈ।

ਕਹੀਰ, ਸੂਰ, ਤੁਲਸੀ, ਜਾਧਿਸੀ ਕੇ ਸਾਥ ਗਾਲਿਬ, ਮੀਰ, ਇਕਬਾਲ, ਫੈਜ ਔਰ ਨਾਨਕ, ਫਰੀਦ, ਗੁਰੂ ਗੋਵਿੰਦ ਸਿੰਘ ਆਦਿ ਕਵਿਯਾਂ ਨੇ ਭਾਰਤੀਯ ਸਾਂਝਕਤਿ ਕੇ ਰੂਪ ਨਿਰਧਾਰਣ ਕਰਨੇ ਮੈਂ ਬਰਾਬਰ ਯੋਗਦਾਨ ਦਿਯਾ ਹੈ। ਇਨ ਸਾਂਝੀ ਕਵਿਯਾਂ ਕੇ ਰਚਨਾ ਸਾਂਸਾਰ ਦੇ ਭਾਰਤ ਏਕ ਸਾਮਾਜਿਕ ਸਾਂਝਕਤਿ ਕੀ ਨੰਹਿੰਵ ਰਖਤਾ ਹੈ। ਅਗਰ ਹਿੰਦੀ ਮੈਂ ਸੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵ ਉਰਦੂ ਕੋ ਹਟਾ ਦਿਯਾ ਜਾਏ ਤਾਂ ਹਿੰਦੀ ਅਪਾਹਿਜ ਹੋ ਜਾਏਗੀ।